

DADAN, JÁN ml.

kníhtlačiar

* december 1662 Žilina

† 26. 7. 1704 Žilina

Syn kníhtlačiara Jána Dadana st. získal veľmi kvalitné vzdelanie v humanitných odboroch. V čase jeho pôsobenia bola žilinská tlačiareň jedna z najúspešnejších v oblasti vydávania protestantských tlačí. Vytlačil desiatky spisov rôzneho zamerania /kalendáre, učebnice, diela J.A. Komenského, spisy M. Institorisa a iné/. Jeho pričinením sa Žilina stala koncom 17. a začiatkom 18. storočia jedným z hlavných stredísk kníhtlačiarstva v Uhorsku. Po jeho smrti prešla tlačiareň do rúk švagra Jána Chrastinu, ktorú neskôr presťahoval do Púchova. Jeho zásluhy ocenil Daniel Krman v známej pohrebnej kázni *Kniha života /1704/*.

DADAN, JÁN st.

český exulant, kníhtlačiar

* ? - † asi 1674 Žilina

Pôsobil v Púchove, neskôr sa presťahoval do Žiliny, kde sa stal žilinským mešťanom. Prvý známy žilinský kníhtlačiar. V Trenčíne prevzal exulantskú tlačiareň, ktorú mu kúpil svokor Pavol Wetterinus, senior Jednoty bratskej. Po presťahovaní tlačiarne do Žiliny /1665/ vydával slovenské a maďarské kalendáre, najmä protestantské náboženské a príležitostné tlače napr. *Sors Pilarikiana*, diela M. Institorisa, spisy E. Ladivera. Po jeho smrti kníhtlačiareň viedla jeho žena Alžbeta.

Dadanovská exulantská tlačiareň v Žiline

Existencia a činnosť exulantskej tlačiarne v Žiline v 17. storočí bola spätá s pobielohorskou českomoravskou emigráciou obyvateľstva na Slovensko koncom 20-tych rokov tohto storočia. Prvým obdobím exulantskej tlačiarne na Považí bolo teda obdobie trenčianske. Václav Vokál, ako zakladateľ celej exulantskej kníhtlačiarne na Považí, pôsobil v Trenčíne do roku 1641. Po jeho smrti viedla tlačiareň jeho vdova Dorota Vokálová. Činnosť trenčianskej tlačiarne bola veľmi plodná. Za necelé 3 desaťročia, čo tu pracovala, sa v nej vytlačilo okolo 250 tlačí. Od roku 1655 sa v impresiách tlačí stretávame s menom Nikodéma Čížka, Dorotinho brata, ktorý tu pôsobil až do r. 1664. Nikodém Čížek ju predal v roku 1664 Pavlovi Wetterinimu, seniorovi bratskej cirkvi v Púchove, kedy sa vlastne začali odvíjať dejiny a osudy druhého obdobia činnosti exulantskej tlačiarne na Považí, obdobia žilinského. Pavol Wetterini bol takisto český exulant, ktorý trenčiansku tlačiareň kúpil pre svojho zaťa (manžela svojej dcéry Alžbety) Jána Dadana. Ján Dadan st. bol moravský exulant. V roku 1665 preniesol kníhtlačiareň do Žiliny a začal v nej tlačiť, čím sa stal prvým známym kníhtlačiarom v Žiline. Zomrel o. r. 1674. V jeho práci potom pokračovala jeho vdova Alžbeta Dadanka, rod. Wetterinová. Meno Alžbety Dadanky sa na žilinských tlačiach objavuje až do r. 1683, kedy prebral tlačiareň jej syn Ján Dadan ml. Kníhtlačiarstvu sa vyučil doma, neskôr vo vlastnej tlačiarňi. Popri kníhtlačiarstve sa vo voľnom čase venoval štúdiu, viazal knihy a zaoberal sa zhotovovaním slnečných hodín. Sám bol veľmi vzdelaný - vedel po maďarsky, nemecky, latinsky, hebrejsky a grécky. Vyznal sa vo filozofii, astronómii i lekárstve. Práve počas jeho pôsobenia kníhtlačiareň rozkvitla a jej produkcia v tej dobe bola skutočne bohatá. Meno Jána Dadana ml. sa na žilinských tlačiach objavuje až do r. 1704, kedy zomrel. Po smrti Dadana ml. a jeho manželky zdedila kníhtlačiareň Dadanova sestra Anna Dadanová, ktorá bola vydatá za Jána Chrastinu v Púchove. Dadanova sestra ju zdedila podľa vtedy v Uhorsku platného dedičského práva, pretože Dadanovci zomreli bezdetní. Pretože Chrastina bol súkenníkom a do kníhtlačiarkeho remesla sa nerozumel, viedli žilinskú tlačiareň Václav Krop a Viliam Kauder. Z Chrastinových detí sa kníhtlačiarkeho remeslu vyučil najstarší syn Daniel, ktorý pokračoval po stopách Dadanovcov. Daniel Chrastina tlačil v Žiline do r. 1717, potom tlačiareň preniesol do Púchova. Týmto rokom sa skončila existencia aj činnosť žilinskej tlačiarne.

Dadanova kníhtlačiareň

Sládkovičova ulica č. 6

Jedným z najvýznamnejších vynálezov je kníhtlačiarstvo, ktoré nahradilo na Slovensku v 16. storočí ručné písanie kníh. V Žiline začiatky kníhtlače kladieme do roku 1665. Kníhtlačiareň mal Ján Dadan st., celkove vytlačil v rokoch 1665-1671 13 tlačí písaných biblickou češtinou. Potom viedla tlačiareň manželka a od roku 1685 syn Ján. Ten vydal 28 tlačí, z toho 11 slovenských. Podľa Lombardiniho dejín žilinskej kníhtlačiarne pôsobila táto tlačiareň v dome oproti starej radnici, vtedy vo vlastníctve predstaviteľa evanjelickej cirkvi Andreja Harhovského. Žiaľ po ňom to prevzali mnohí historici a v Žiline sa to stalo známe. Archívny výskum však preukázal, že mýliť sa je ľudské. Lombardini totiž vychádzal z knihy - príhovoru predneseného nad hrobom Jána Dadana ml. v roku 1704 Danielom Krmanom. Ten opísal dielo ale i posledné dni Dadana, ktoré veľmi chorý, vdovec a bezdetný, dožil v spomínanom dome Harhovského. V skutočnosti mal Dadan vlastný dom s tlačiarňou na rohu ulíc Sládkovičová a Dolného valu, ktorý kúpil s manželkou - dcérou žilinského richtára Timotea Malúcha - v roku 1693. Vtedy ešte ulica nemala názov, ale podobne ako pri iných zmluvách, situovali dom k najbližšiemu pevnému nemennému bodu „blízko nižnej brány a obecnej cesty“. Ďalší výskum umožnil spoznať majiteľov po smrti J. Dadana ml., pretože jeho sestra, ktorá ho zdedila, predala dom v roku 1726 murárskemu cechmajstrovi Václavovi Adamicovi, z ktorého rodiny pochádza známy Žilinčan Štefan Massányi. Adamicovci dom predali až v r. 1922 obchodníkovi Jozefovi Betterovi, ktorý ho prestaval, ale po roku 1962 bol poštátnený. Prízemný dom bol neudržiavaný a v zlom stave asanovaný a v roku 1998 bola postavená nová dnešná už jednoposchodová budova. Dom Jána Dadana ml. mal gotické pivnice, renesančné prízemie a časť i neskorobarokovú. Škoda, že takáto naozaj významná pamiatka bola asanovaná, a tak pamiatka po jednom z najvýznamnejších Žilinčanov sa stratila do minulosti. Ved' tento šíriteľ osvetu, kultúry, človek ovládajúci latinčinu, hebrejčinu, gréčtinu, maďarčinu, nemčinu, konštruktér slnečných hodín, znalec teológie, lekárstva i filozofie by si zaslúžil našu úctu i pamätnú tabuľu na mieste, kde pôsobil.

Bibliografická časť:

1. Rizner, Ľudovít Vladimír
Bibliografia písomníctva slovenského 2. / Ľudovít Vladimír Rizner. - Turčiansky sv. Martin : Matica slovenská, 1931. - S. 469-471.
2. Krman, Daniel
Kniha života žilinského kníhtlačiara Jána Dadana ml. / Daniel Krman. - Bratislava : Únia, 1948. - 50 s. (faksimile kázne z roku 1704 s predhovorom Borisa Bálena)
3. Kristenová, Vlasta
Vlastivedný zborník Žilinského kraja 1. / zost. Vlasta Kristenová. - Martin : Osveta, 1958. - S. 47-63.
4. Halaj, Dušan
Žilina - dejiny a prítomnosť / Dušan Halaj, Richard Marsina - Martin : Osveta, 1975. - S. 222.
5. Tomanová, Irena
Dadanovská tlačiareň / Irena Tomanová. - Žilina : Okresná knižnica, 1977. - 31 s.
6. Čaplovič, Ján
Bibliografia tlači vydaných na Slovensku do roku 1700. Diel 2. / Ján Čaplovič. - Martin : Matica slovenská, 1984. - S. 866-894.
7. Valach, Július
Staré tlačiarne a tlačiarne na Slovensku / Július Valach. - Martin : Matica slovenská, 1987. - S. 157-159.
8. Valachová, Milada
Ján Dadan ml. : malá personálna bibliografia. 330. výročie narodenia / Milada Valachová. - Žilina : Okresná knižnica, 1992. - 14 s.
9. Malková, Martina
Slovenská produkcia exulantskej tlačiarne v Žiline v rokoch 1665-1717 / Martina Malková. - Bratislava : Univerzita Komenského, 1999. - 139 s.
10. Petřík, Borislav
Evanjelická encyklopédia Slovenska / Borislav Petřík. - Bratislava : BoPo, 2001. - S. 75.
11. Sobolová, Božena
Dadanovská exulantská tlačiareň v Žiline / zost. Božena Sobolová. - Žilina : Žilinská knižnica, 2004. - 12 s.
12. Krman, Daniel
Poswëcowánj zastaw... 1707 : nowy kalendář na rok 1708 / Daniel Krman. - Ostrihom : Katolícka univerzita Petra Pázmany, 2007. - 159 s.

13. Sobolová, Božena
Daniel Krman / 1663-1740 / : cestovný denník, Kniha života žilinského tlačiaru Jána Dadana / Božena Sobolová. - Žilina : Žilinská univerzita, 2008. - 4 s.
14. Mrva, Marián
Žilina a Alexander Lombardini / Marián Mrva. - Žilina : Artis Omnis, 2009. - S. 30.
15. Lombardini, Alexander
Slovenský Plutarch. Daniel Krman / Alexander Lombardini. In: Slovenské pohľady. - Roč. 6 (1886), s. 272.
16. Lombardini, Alexander
Niekdajšia žilinská tlačiareň / Alexander Lombardini. In: Tovaryšstvo. - Č. 2 (1895), s. 38-46.
17. Lombardini, Alexander
K dejepisu kníhtlačiarne v Žiline / Alexander Lombardini. In: Slovenský letopis. - Roč. 5 (1881), s. 314-317.
18. Kleinschnitzová, F.
Ján Dadan, tlačiar slovenský... / F. Kleinschnitzová. In: Slovenské pohľady. - Roč. 46, č. 4 (1930), s. 253-254.
19. Čaplovič, Ján
O Krmanovej pohrebnej kázni nad Jánom Dadanom / Ján Čaplovič. In: Slovenské pohľady. - Roč. 46, č. 9 (1930), s. 623-624.
20. Šulc, Dušan
Žilinská tlačiareň v 17. a 18. storočí / Dušan Šulc. In: Typografia. - Roč. 39 (1932), s. 151.
21. Valentovič, Jozef
Žilina kedysi sa volala Sylňa... / Jozef Valentovič. In: Slovenský typograf. - Roč. 2 (1940), s. 97-100.
22. Repčák, Jozef
Exulantské tlačiarne na Slovensku / Jozef Repčák. In: Slovenská národná knižnica. - Roč. 2, č. 1 (1946), s. 8-10.
23. Štánský, Peter
Žilinské tlačiarne v minulosti / Peter Štánský. In: Žilinský večerník. - Roč. 1. č. 5 (1991), s. 5.

Ján Dadan ml. : bibliografický leták pri príležitosti
350. výročia narodenia
Vydala Krajská knižnica v Žiline v zriaďovateľskej pôsobnosti
Žilinského samosprávneho kraja
Zostavila: Ivana Uríková
Úsek regionálneho výskumu, dokumentov a informácií
Zodp. red.: Mgr. Katarína Šušoliačková, riaditeľka
Rok vydania: 2012 ■ 100 ks ■

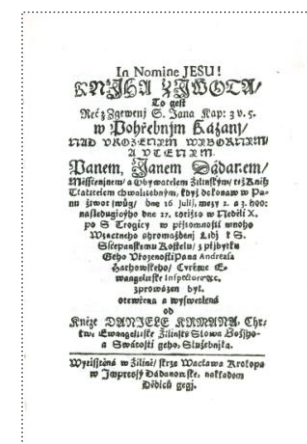
10 ROKOV S VAMI
ŽILINSKÝ
samosprávny kraj

KRAJSKÁ KNIŽNICA
V ŽILINE

Ján Dadan ml.

(1662 - 1704)

bibliografický leták

pri príležitosti

350. výročia narodenia

2012